

non dependent a recta intentione, neque a prudentia, quia ad credendum sufficit pia affectio ad res creditas, quatenus sunt aliquid bonum sibi, et ad sperandum sufficit desiderium, quo concupiscuntur æterna, non autem requiritur dilectio divinorum in se, et appetitive super omnia, sed hæc solum invenitur in fide, et spe viva, scilicet quæ per dilectionem operatur.

LII. Ad instantiam de attentione, et pia affectione, respondetur istas non esse virtutes perfectas in genere supernaturali, sed imperfectum quid in eo genere, et per modum dispositionis, non virtutis, et sic non requirunt connexionem cum aliis virtutibus, sicut nec virtutes imperfectæ connexæ sunt inter acquisitas.

VIRTUTES ACQUISITÆ ESSENTIALITER POSSUNT ESSE VIRTUTES SINE CHARITATE, NON PERFECTIVE.

LIII. In triplici statu possumus considerare virtutes acquisitas. Primo secundum se, et quatenus possunt esse in statu puræ naturæ: secundo, in statu hominis elevati ad finem supernaturalem, cui etiam subministrare possunt virtutes acquisitæ, et subordinari illi superiori fini, eique deservire: tertio, in statu peccati.

LIV. De ipsa ergo re in duobus non potest esse dubitatio. Primum est, quod in statu isto elevato, si virtutes acquisitæ sine charitate sint in peccatore, amittunt illam perfectionem, qua perficiuntur deserviendo, et subjiendo se fini supernaturali. Hoc enim sine dubio magna perfectio est, sicut gratia naturam perficit. Secundum est, quod in statu puræ naturæ virtutes morales, quæ acquiruntur possent habere essentialem rationem virtutum per se

loquendo, possentque simpliciter dici virtutes. Et dico per se loquendo, quia per accidens ex ignorantia Dei, vel præceptorum ejus, bene possent multi carere debita observantia legis, et consequenter veris virtutibus. Probat ergo hoc præsuppositum, quia in tali statu, etiam remoto omni respectu ad finem supernaturalem, homo haberet legem, et præcepta obligantia, et inducentia ad bonum, et punientia peccata; hoc enim totum naturale est homini, qui ducitur ratione in suis operibus humanis. Ergo si in tali statu, et ordine, homo eliceret actus istos conformes rationi proponenti, et legi præcipienti, eliceret actus bonos; et si in illis assuefieret, generaret habitus bonos, id est, inclinantes ad similes actus a quibus generati sunt; ergo sunt virtutes, id est, habitus electivi boni. Nec enim requiritur ad virtutem, nisi quod sit habitus electivus bonus. Nec tollitur in illo statu in talibus virtutibus ordo ad ultimum finem bonum, quia non est necesse, quod in statu naturæ sit aliquis semper in peccato, potest enim esse sine peccato conversus ad Deum finem naturalem, et ad ejus præcepta, et legem; ergo tunc habitus illi virtuosi, et eorum operationes non habent ex aliqua parte aliquem defectum, nec illis deest aliquod prædicatum, vel aliqua habitudo, aut ordo, ratione cujus non possint dici virtutes simpliciter, quia ad hoc sufficit ut quis faciat bonum, ita ut adimpleat legem, et præcepta, et habeat ordinem ad ultimum finem bonum, ita quod ab eo non sit aversus, quod potest utique haberi in statu puræ naturæ, etiam si non habeat charitatem, et gratiam, quia non est elevatus ad finem supernaturalem.

LV. Difficultas ergo est in hoc statu præsentis, in quo non potest

quis carere gratia, et charitate, nisi propter peccatum, et consequenter cum aversione ab ultimo fine, quæ aversio non potest esse ab ultimo fine supernaturali, quin sit etiam a fine ultimo naturali, si quidem omne peccatum est contra naturam rationalem, quod non esset, si maneret peccator conversus, et conjunctus Deo fini naturali, qui est finis rationalis naturæ, ex cujus recto amore maneret rectificatus in ordine naturali. Supposito ergo quod absentia charitatis in hoc statu in quo homo est elevatus ad finem supernaturalem non potest stare sine aversione a Deo fine ultimo tam supernaturali, quam naturali, restat quæstio, an virtutes naturales, et acquisitæ ratione talis aversionis etiam in suo ordine maneant ita debilitatæ, et imperfectæ, quod rationem virtutis non retineant essentialiter, aut simpliciter, et denominative; vel quid tandem sit illud quod in peccatore remota charitate amittit virtus acquisita.

LVI. In hac parte differunt D. Thomas et Scotus. Nam D. Thomas in hac quæstione LXV, articulo secundo, et in secunda secundæ, quæstione XXIII, articulo VII, sentit sine charitate posse dari virtutes acquisitas, quæ sint veræ, et essentialiter virtutes in suo genere, sed non virtutes simpliciter, sed secundum quid, eo quod non perficiunt hominem in ordine ad bonum finem, qui simpliciter sit ultimus finis. At vero Scotus in III, dist. XXXVI, quæst. I, §. De tertio articulo, et §. Contra hoc, et alii censent virtutes sine charitate esse veras virtutes, et perfectas in illo genere, quales sunt virtutes de quibus tractat Aristoteles in libris ethicorum, et agnoverunt philosophi gentiles, qui de gratia, et charitate supernaturali nihil perceperunt, et quales possent esse in statu puræ naturæ, licet non

sint illæ virtutes ita perfectæ, sicut supernaturales, aut supernaturali respectu præditæ. Cajetanus autem super locum citatum ex secunda secundæ utrumque conciliat dicens, quod virtutes acquisitæ sine charitate dici possunt virtutes philosophice loquendo, non theologice, quia in ordine ad finem, quem theologus considerat, qui est supernaturalis, non conducunt virtutes illæ sine charitate, in ordine autem ad naturalem finem, quem philosophus respicit, sufficientem rationem habent virtutis. Alii addunt, quod in peccatore amissa charitate, et conversione etiam ad finem naturalem, virtutes acquisitæ non manent simpliciter virtutes, etiam quantum ad intrinsecam virtutis perfectionem, quia remoto ordine, et conversione ad rectum finem, non potest manere virtus, quæ simpliciter rectificet erga media, quod utique intrinsecum est virtuti. Ita significat Gregorius Martinez super hanc quæstionem LXV, art. II, dubio primo, conclusione tertia, si ejus probationes attendamus.

LVII. Ut resolutionem tradamus tollenda est æquivocatio illius termini simpliciter. Aliquando enim simpliciter tale, est idem quod omnibus modis tale, et tunc etiam debet esse tale ratione status accidentalis, et non solum ratione essentialis prædicati: aliquando vero simpliciter tale, est idem ac vere, seu absolute, et essentialiter tale. Quam distinctionem tradit S. Thomas, III parte, quæstione I, articulo V. Item virtus acquisita potest amittere in peccatore rationem essentialem virtutis, et absolute esse talem ex defectu charitatis, vel directe attendendo solum ad id quod amittit ex sola conjunctione charitatis, vel indirecte attendendo etiam ad id quod amittit, et in quo vulneratur virtus ex defectu ordinis et conversio-

nis ad finem ultimum naturalem.

LVIII. Dico ergo, quod ex defectu charitatis in peccatore virtus acquisita amittit directe quod sit virtus simpliciter, id est, omnibus modis; non tamen directe amittit quod sit virtus simpliciter, id est, essentialiter, et absolute; bene tamen directe, et ex consequentia amittit essentialem rationem virtutis quantum ad rationem habitus difficile mobilis, et induit rationem dispositionis bonæ, quæ est virtus imperfecta. Itaque ex defectu charitatis per peccatum in nobis indirecte vulnerantur virtutes acquisitæ, et mutant rationem habitus difficile mobilis, et sic non sunt veræ virtutes existente peccato, licet ex sola, et nuda absentia charitatis, si esset sine peccato, et sine vulnere naturæ in conversione ad finem ultimum naturalem, non amitteretur vera virtus acquisita. Ita intelligi potest communis sensus patrum et D. Thomæ in hac parte. Nam plures ex sanctis patribus absolute negant sine fide, aut charitate veras virtutes non esse. Augustinus enim in XIII de Trinitate, capite ultimo, versus finem dicit, non posse esse veras virtutes sine fide, et charitate. Et in quarto contra Julianum capite tertio: «Profecto, inquit, si veram justitiam non habent infideles, nec alias virtutes comites ejus, et socias.» Et videri etiam potest in quinto de civitate XII, et libro XIX, capite XXV: et glossa super XIV ad Romanos, quæ est desumpta ex libro sententiarum Augustini ad illa verba: *Omne quod non est ex fide peccatum est*, inquit: «Ubi deest agnitio veritatis, falsa est virtus etiam in bonis moribus.» Videri etiam potest Hieronymus ad Galatas V, ad illa verba: *Fructus autem Spiritus est charitas*; et latissime Lactantius libro quinto divinarum institutionum, capite XV.

LIX. Item S. Thomas concludens

decisionem hujus difficultatis citato loco ex secunda secundæ, quæstione XXIII, articulo VII, in calce corporis, inquit: «Si bonum particulare quod respicit particularis virtus verum bonum sit, ut est liberatio patriæ in actu fortitudinis, vel quid simile, erit quidem vera virtus, sed imperfecta sine charitate, quia deficit ordinatio in verum ultimum finem, et hac ratione non est vera virtus simpliciter sine charitate.» Ubi prius concedens quod est vera virtus imperfecta, postea quod non est vera simpliciter, satis significat nomine veræ virtutis imperfectæ intelligere eam, quæ se habet ut vera secundum quid, et dispositive solum, non essentialiter, et habitualiter. Explicans enim in hac quæstione LXV, articulo secundo ad primum auctoritatem Prospero, quod virtus absque charitate potest esse communis bonis, et malis, inquit D. Thomas, quod accipit virtutem secundum imperfectam rationem virtutis, alioquin si virtus moralis secundum perfectam rationem virtutis accipiatur, bonum facit habentem, et per consequens in malis esse non potest.

LX. Ex quibus verbis sumitur fundamentum nostræ sententiæ incipiendo ab ultima parte nostræ conclusionis, quia peccator remota charitate ita amittit conversionem ad verum finem ultimum supernaturalem, et naturalem, quod non potest quæcumque virtus facere bonum habentem, neque firmum motivum habere in bono quod facit, nam motivum operandi bonum bene et firmiter, sumitur ex amore finis ex quo firmatur quis in amore, et efficacia mediorum: amisso autem amore finis, languide fertur circa media, sicut amisso assensu principiorum non potest firmiter assentiri conclusionibus. Ergo virtus illa, seu inclinatio ad aliquam ma-

teriam, seu objectum bonum, quæ manet in peccatore, non est inclinatio difficile mobilis ex specie, et motivo suo formali, sed ex aliqua accidentali assuefactione, et sic specie differt a virtute perfecta, id est, quæ ex sua perfectione specifica difficile postulat moveri, et radicata est, et sic mutatur per peccatum in quamdam imperfectam virtutem, quæ solum pertinet ad genus dispositionis, non ad habitum difficile mobilem ex sua specifica ratione.

LXI. Dices: Bene potest ille qui est in peccato operari opus perfectæ virtutis, si ex ipsa operis honestate, et bono fine faciat aliquod opus bonum, verbi gratia, eleemosynam, aut jejunium, et non moveatur ex fine pravo ad quem est conversus; ergo etiam erit capax habitus qui sit perfecta virtus, id est, quæ inclinet ad operandum ex bono fine ultimo; qui enim est capax actus, etiam et habitus, qui ex frequentatione actuum generatur. Confirmatur, quia alias uno actu peccati omnes virtutes acquisitæ destruerentur, et amitterent speciem, et quidditatem suam, et sic desinerent eo modo quo charitas, et aliæ virtutes infusæ, quæ unico actu peccati mortalis destruuntur; cum tamen non possit unum peccatum esse contrarium omnibus virtutibus, sed tantum illi in cujus materia peccatur, ut intemperantia temperantiæ, etc.

LXII. Respondetur peccatorem quamdiu manet in peccato posse operari actum aliquem perfectæ virtutis perfectione se tenente ex parte operis, non ex parte operantis, quia ita exercet bonum opus in hac materia propter bonum finem debitum illi, quod tamen ex parte voluntatis non vult reddere a propria voluntatis; unde si occasio se offerat implendi propriam voluntatem, re-

linquet opus illud bonum quod faciebat, et adhærebit voluntati suæ; sicut mulier ex propria inclinatione temperans et casta, sed nimis timida, exercere quidem potest actum castitatis bonum, sed non perfecte virtuosum, quia si offeratur occasio timoris, potius illi cedet, quam castitatem servet, et sic erit bonum opus castitatis ex parte operis, non virtuosum, et perfectum ex parte operantis, qualis requiritur ad virtutem, et ad connexionem virtutum. Sic qui facit eleemosynam ex fine honesto, sed non est firmiter affectus ipsi honestati potius quam propriæ voluntati, quia habet propriam voluntatem pro fine, etsi in isto particulari actu non operetur ex illa, simpliciter non est firmus, et difficile mobilis in ipsa honestate, et sic non operatur ex honestate ut perfecta, et virtuosa in illo opere.

LXIII. Ad confirmationem respondetur unico actu posse tolli virtutes acquisitas quantum ad formale quod tenet se ex parte prudentiæ, et connexionis virtutum, et firmitatis motivi, quod requiritur ut virtutes sint quoad specificationem habitus difficile mobiles; hoc enim pendet tamquam ex per se requisito a recta intentione finis ultimi, quæ tollitur per peccatum morale. Non autem tolluntur virtutes per contrariam assuefactionem in sua materia, hoc enim non fit nisi multiplicatis actibus, sicut verbi gratia, si temperantia tollatur per intemperantiæ vitium. Sed tamen quando sic tollitur virtus per suum vitium oppositum non remanet inclinatio virtutis opposita, neque quantum ad habitum virtutis in ratione difficile mobilis, neque quantum ad inclinationem virtutis per modum dispositionis, sed totum convellitur per oppositam assuefactionem vitii.

LXIV. Quando autem sine generatione habitus virtuosus, per solam